

STATUS FOR KONGEÅEN

1988-1998

VEJEN OG OMEGNS SPORTSFISKERFORENING
&
SYDVESTJYDSK SPORTSFISKERFORENING

Udgi vet af: Kongeåudvalget.
Udgi velse: December 1999.
Oplag: 500 stk.
Forside: W. Buus i klækkehuset på Jedsted Mølle Dambrug 1986.
Ide og oplæg: Michael Deacon og Flemming Sørensen.

Brug og gengivelse af tekst, billeder og illustrationer er tilladt med tydelig kildeangivelse.

Eventuelle spørgsmål vedrørende denne status for Kongeåen kan rettes til Michael Deacon, Frihedsvej 1, 6630 Rødding, tlf. nr. 74847353. E-mail: Michael.deacon@private.dk

Indholdsfortegnelse

Side

Forord.....	3
Elfiskeri.....	4
Avlsarbejde.....	6
Udsætning.....	8
Restaurering.....	11
Skælprøver.....	12
Fangststatistik.....	15
Fisketryk.....	18
Gydning.....	19
Overlevelse af ørredæg.....	20
Lidt om havørredens udbredelse i Kongeåen	21
Laksefiskene og fiskeriet i vadehavsområdet.....	23
Kort over Kongeåen.....	24

Forord

Kongeåudvalget som består af repræsentanter fra Vejen og Omegns Sportsfiskerforening (VOSF) og Sydvestjysk Sportsfiskerforening (SSF), udgav den 1. Juli 1998 "*Handlingsplan for Kongeåen*". Handlingsplanen beskriver det fremtidige arbejde for at gøre Kongeåen til et bedre fiskevand. Handlingsplanen blev udarbejdet på baggrund af mange års erfaringer fra bl.a. opdræts- og udsætningsarbejdet i Kongeåen.

Med denne "*Status for Kongeåen 1988 - 1998*" er de mange oplysninger fra vandplejearbejdet gennem de sidste ti år blevet samlet. Det fremgår bl.a. at der i denne 10 års-periode er udsat mere end **1 million** laksefisk, uden at der af den grund er etableret tilpas store naturligt reproducerende bestande af laks, bækørred og havørred. Kun stallingen synes umiddelbart at have etableret en bæredygtig naturlig bestand. I denne status er der også gengivet ældre oplysninger, der giver et indtryk af forholdene i Kongeåen fra år 1900 og frem.

Status for Kongeåen 1988 - 1998 er den første i rækken af årlige status for gennemførelsen af Handlingsplan for Kongeåen. Det er tanken at denne første status skal indgå som et værktøj til at "måle" resultaterne af arbejdet med handlingsplanen.

Kongeåudvalget
December 1999

Elfiskeri

I Kongeåen har foreningerne foretaget elfiskeri efter moderfisk allerede i 1950'erne. Senere blev der i 1980'erne foretaget befiskninger i tilløbene, der havde til formål at belyse hvorvidt de udsatte ørred/laks klarede sig. Fra 1986 og fremefter er elfiskeriet efter havørred moderfisk til avl blevet genoptaget. Data fra perioden 1986-87 stammer fra SSF. Data fra 1988 til 1998 stammer fra indberetningen til fiskeridirektoratet. Antallet af elfisketure og fangne havørred fremgår af *tabel 1*. Før åbnin-

Undersøgelse af ørredbestanden i Drostrup Å 1988.

gen af omløbet ved Jedsted Mølle i 1995 foregik elfiskeriet efter moderfisk overvejende nedenfor Jedsted Mølle. Kun i 1998 er der fanget en del moderfisk opstrøms Jedsted Mølle. Det år blev fiskene endda fanget mellem Nielsby Dambrug og Kongeåens Dambrug. Efteråret 1998 var i modsætning til de to foregående år præget af stor vandføring og gode passageforhold for fisk i åen. Den største elfiskefangst blev foretaget i 1995 hvor i alt 164 havørred blev registreret. Mindste fangst var 47 fisk i 1998. Der er elfisket mellem 1 og 6 dage pr. år i Kongeåen.

År	Nedstrøms Jedsted		Opstrøms Jedsted	
	Antal ture	Antal havørred	Antal ture	Antal havørred
1986	1	53	0	-
1987	1	73	0	-
1988	3	?	0	-
1989	4	48	0	-
1990	2	53	2	2
1991	4	104	0	-
1992	5	?	1	0
1993	4	159	0	-
1994	5	140	0	-
1995	5	164	0	-
1996	3	50	1	1
1997	3	104	1	2
1998	2	26	2	21

Tabel 1. Elfiskeri fra 1986-1998.

Elfiskeri nedstrøms Jedsted Mølle 1993.

Avlsarbejde

Der findes data for avlsmaterialet fra 1986 og frem. Oplysninger fra perioden 1986-1987 stammer fra SSF og oplysninger fra perioden 1988-1998 stammer fra indberetninger til fiskeridirektoratet. Oplysningerne fremgår af *tabel 2*.

År	Opbevaret	Strøgne humer	Strøgne hanner	Liter rogn
1986	53	?	?	10
1987	24	7	?	3,5
1988	24	?	?	9,5
1989	44	?	?	4
1990	48	20	?	10,5
1991	85	?	?	9
1992	69	19	?	8,5
1993	81	12	9	13,5
1994	27	10	6	5
1995	54	11	12	8
1996	27	11	11	4,5
1997	52	18	15	8
1998	35	18	7	5,5

Tabel 2. Moderfisk opbevaret, strøgne hanner/humer og liter rogn.

I perioden 1993-1998 blev der indbragt mellem 27 og 81 fisk til opbevaring (modning) på Jedsted dambrug. Heraf er mellem 16 og 33 fisk indgået i avlen. Fiskene modnes ikke på samme tidspunkt, så fiskene er strøget af flere omgange. Det skal bemærkes, at der mangler data fra 1986 og frem til 1992. Datamaterialet viser, at det ikke har været et problem at fange et passende antal moderfisk der kunne indgå i avlen (*se tabel 1*). Hermed menes, at der er fanget hunfisk nok til at kunne opfylde den ønskede ægkvote på 15 liter rogn. Der har i nogle år været mangel på hanfisk.

Stor dødelighed blandt moderfiskene.

Desværre har der været tilbagevendende problemer med at opbevare moderfiskene. Der har været for stor dødelighed i opbevaringsfasen, hvor fiskene blandt andet er døde af svampeinfektion. Flere fisk blev genudsat fordi de ikke ville modnes.

Modne avlsfisk 1986.

Afstrøgne rognmængder.

Fra 1993 og frem er antallet af strøgne hanner og humer, samt den afstrøgne rognmængde registreret. SSF har regnet med, at der går 10.000 grønæg på én liter. Det fremgår, at der i perioden 1986-1998 har været strøget mellem 3,5 og 13,5 liter rogn. Tilsyneladende er der ikke nogen sammenhæng mellem antallet af hunfisk og den afstrøgne mængde rogn. Det må betyde, at størrelsen på de afstrøgne humer har varieret betydeligt eller der har været forskel på om fiskene er blevet helt afstrøgne for rogn. I *tabel 3* ses data for perioden 1994-1998. Det fremgår, at der i gennemsnit kan stryges mellem 0,3 og 0,7 liter rogn pr. hunfisk.

År	1994	1995	1996	1997	1998
Hunner	10	11	11	18	18
Liter rogn	5	8	4,5	8	5,5
Liter rogn pr. hun	0,5	0,7	0,4	0,4	0,3

Tabel 3. Gennemsnitlig rognmængde.

Strygning af hunfisk 1986.

Hunfisk klar til stryging for rogn 1986.

Avlsarbejde

Der findes data for avlsmaterialet fra 1986 og frem. Oplysninger fra perioden 1986-1987 stammer fra SSF og oplysninger fra perioden 1988-1998 stammer fra indberetninger til fiskeridirektoratet. Oplysningerne fremgår af *tabel 2*.

År	Opbevaret	Strøgne humer	Strøgne hanner	Liter rogn
1986	53	?	?	10
1987	24	7	?	3,5
1988	24	?	?	9,5
1989	44	?	?	4
1990	48	20	?	10,5
1991	85	?	?	9
1992	69	19	?	8,5
1993	81	12	9	13,5
1994	27	10	6	5
1995	54	11	12	8
1996	27	11	11	4,5
1997	52	18	15	8
1998	35	18	7	5,5

Tabel 2. Moderfisk opbevaret, strøgne hanner/humer og liter rogn.

I perioden 1993-1998 blev der indbragt mellem 27 og 81 fisk til opbevaring (modning) på Jedsted dambrug. Heraf er mellem 16 og 33 fisk indgået i avlen. Fiskene modnes ikke på samme tidspunkt, så fiskene er strøget af flere omgange. Det skal bemærkes, at der mangler data fra 1986 og frem til 1992. Datamaterialet viser, at det ikke har været et problem at fange et passende antal moderfisk der kunne indgå i avlen (*se tabel 1*). Hermed menes, at der er fanget hunfisk nok til at kunne opfylde den ønskede ægkvote på 15 liter rogn. Der har i nogle år været mangel på hanfisk.

Stor dødelighed blandt moderfiskene.

Desværre har der været tilbagevendende problemer med at opbevare moderfiskene. Der har været for stor dødelighed i opbevaringsfasen, hvor fiskene blandt andet er døde af svampeinfektion. Flere fisk blev genudsat fordi de ikke ville modnes.

Modne avlsfisk 1986.

Afstrøgne rognmængder.

Fra 1993 og frem er antallet af strøgne hanner og hunner, samt den afstrøgne rognmængde registreret. SSF har regnet med, at der går 10.000 grønæg på én liter. Det fremgår, at der i perioden 1986-1998 har været strøget mellem 3,5 og 13,5 liter rogn. Tilsyneladende er der ikke nogen sammenhæng mellem antallet af hunfisk og den afstrøgne mængde rogn. Det må betyde, at størrelsen på de afstrøgne hunner har varieret betydeligt eller der har været forskel på om fiskene er blevet helt afstrøgne for rogn. I *tabel 3* ses data for perioden 1994-1998. Det fremgår, at der i gennemsnit kan stryges mellem 0,3 og 0,7 liter rogn pr. hunfisk.

År	1994	1995	1996	1997	1998
Hunner	10	11	11	18	18
Liter rogn	5	8	4,5	8	5,5
Liter rogn pr. hun	0,5	0,7	0,4	0,4	0,3

Tabel 3. Gennemsnitlig rognmængde.

Strygning af hunfisk 1986.

Hunfisk klar til stryging for rogn 1986.

Klækkeriet ved Lillevang.

Det første klækkeri lå på ejendommen Lillevang ved Andst og startede med små forsøg i 1980. Klækkeriet startede for alvor i 1983, samtidig med oprettelsen af Kongeåudvalget. Klækkeriet fik vand fra Andst Bæk, der er et lille tilløb til Kongeåen. Der blev **kun** opdrættet lakseyngel. Klækkeriet fungerede frem til 1986.

Kongeåudvalgets første klækkeri ved Lillevang.

Klækkeriet på Vestkraft.

I perioden 1987-1990 er der opdrættet stallingeyngel på Kongeåudvalgets klækkeri på Vestkraft i Es-

Klækkeriet på Vestkraft.

bjerg. I perioden 1986-1998 har der også ligget befrugtede havørredæg indtil øjenægstadiet (nogle år længere).

Kongeåklækkeriet i Drostrup.

Fra 1987 til 1994 drev Kongeåudvalget Kongeåklækkeriet i Drostrup nord for Vejen. På klækkeriet opdrættedes hvert år havørred. I årene 1988 til 1990 samt i 1992 blev der også opdrættet laks.

Opdræt på Foldingbro Dambrug.

Fra 1995 til 1998 har Foldingbro Dambrug forestået Kongeåudvalgets opdrætsarbejde af udsætningsfisk.

Jedsted Dambrug

De opfiskede moderfisk blev i perioden fra 1986 til 1998 opbevaret og strøget på Jedsted Mølle Dambrug. I 1986 blev der også lagt æg til klækning på dambruget, men vandet var for varmt og æggene blev flyttet til Vestkraft i Esbjerg.

Klækkeskabet i SSF's klubhus

I SSF's klubhus i Esbjerg har man i 1997 og 1998 også lavet havørredøjenæg i klækkeskabet.

*Det nye klækkeskab i SSF's klubhus i Esbjerg.
(foto: Jørn Nielsen)*

Kongeåudvalget

I 1983 blev Kongeåudvalget oprettet med det formål at styrke avlsarbejdet. Ideen var dengang, at udvalget skulle reetablere bestanden af stalling og laks samt øge ørredbestanden. Man skulle opbygge et fælles klækkeri der bl.a. skulle medvirke til genskabelsen af en laksebestand tilpasset Kongeåen. (Artikel fra Sportsfiskeren nr. 9, 1984).

Udsætning

Udsætning af ørred

Siden 1927 er der udsat ørreder efter en officiel udsætningsplan. Der har ifølge DFU været mindst 8 udsætningsplaner. Frem til 1988 er det ikke undersøgt i hvilket omfang udsætningerne er blevet gennemført og om det har været vildfisk eller dambrugsfisk.

Udsætningsmængderne ifølge udsætningsplaner fremgår af *tabel 4*. Udsætningsplanerne fra 1927 til

og med 1964 angav kun udsætning af yngel. Planerne fra 1927 og 1934 er omtalt i planen fra 1939, men er ikke fundet. Fra 1971 og frem ligner udsætningsplanerne den vi kender i dag. Yngeludsætningerne har varieret i antal over årene. I udsætningsplanen fra 1984 var yngeludsætningen på sit laveste, da der ikke blev udsat yngel i hele den øvre del af Kongeåen ovenfor Vamdrup by. I udsætningsplanen kunne man læse hvorfor; "Åen er fra rensningsanlægget i Vamdrup og til nedenfor Vandmøllegården, et særdeles kedeligt og stærkt forurenset vandløb" citat slut. Vandløbet var dengang fyldt med slam og lammehaler, og var derfor uegnet som levested og passagevand for ørreder. I dag er vandløbenes vandkvalitet langt bedre i hele vandsystemet. Før 1970 blev der ikke elfisket ved udarbejdelsen af udsætningsplaner i Kongeåen. Af *tabel 5* ses antallet af stationer, samt antal stationer med forekomst af ørred og yngel. Tabellen viser, at der er sket en fordobling af stationer med ørredyngel siden 1970. Antallet af stationer med forekomst af ørred er næsten fordoblet. Det skal bemærkes, at forud for befiskningerne er der ikke udsat ørredyngel, så den fundne yngel er naturligt produceret. Det fremgår af *tabel 6*, at de to udsætningsplaner der dækker perioden 1988-1998 stort set er opfyldt. Data i *tabel 6* stammer fra foreningernes indberetning til fiskeridirektoratet. Det er ikke lykkedes, at opfylde en udsætningsplan med fisk af egen avl. Det har betydet at størstedelen af de udsatte fisk har været af dambrugsafstamning. Dambrugsfiskene blev indkøbt på Hårkær Dambrug og Egebæk Dambrug (begge Omme Å) og senere på Foldingbro Dambrug. De fangstmodne fisk blev indkøbt hos de to dambrug ved Omme Å, Nordbæk og Hulsig Fiskeri ved Vejle Å og senest hos Foldingbro Dambrug ved Kongeåen.

År	Yngel	½ års	1 års	Store fisk	Smolt
1927	?	Ikke angivet	Ikke angivet	Ikke angivet	Ikke angivet
1934	?	Ikke angivet	Ikke angivet	Ikke angivet	Ikke angivet
1939	97.835	Ikke angivet	Ikke angivet	Ikke angivet	Ikke angivet
1964	64.200	Ikke angivet	Ikke angivet	Ikke angivet	Ikke angivet
1971	54.000	1.750	1.200	12.850	Efter økonomi
1984	34.500	6.500	2.000	19.000	Efter økonomi
1990	59.000	6.650	1.500	15.600	Efter økonomi
1999	78.300	4.900	1.850	19.300	14.500

Tabel 4. Udsætningsplaner og angivne udsætningsmængder fra 1927-1999.

År	St. med ørred	St. med yngel	Antal st. befisket	Antal st. besøgt
1970	19	10	41	71
1983	31	13	57	98
1989	34	15	46	90
1998	36	21	48	93

Tabel 5. Antal stationer undersøgt af DFU med forekomst af ørred 1970-1998.

Udsætning af ørredyngel i Kanne Bæk 1990. (foto: M. Deacon).

År	Oprindelse	Antal					Kilo		
		Yngel	½ års	1 års	Store	Smolt	Dambrug pligtuds. 1 års	VOSF Fangstmodne	SSF Fangstmodne
1988	Damfisk	40.000	6.500	2.000	0	9.000	1.100	500	2.000
	Vildfisk	18.500	0	0	0	0	0	0	0
1989	Damfisk	0	?	?	0	9.000	1.100	700	1.700
	Vildfisk	36.000	0	0	0	0	0	0	0
1990	Damfisk	30.000	6.650	1.500	15.600	9.000	1.100	725	1.750
	Vildfisk	30.000	0	0	0	0	0	0	0
1991	Damfisk	0	6.650	0	15.600	9.000	1.100	900	2.350
	Vildfisk	55.800	0	0	0	0	0	0	0
1992	Damfisk	59.000	2.000	0	5.000	9.000	1.100	750	2.550
	Vildfisk	0	6.650	0	0	1.700	0	0	0
1993	Damfisk	59.000	0	926	17.745	9.000	1.100	750	2.150
	Vildfisk	0	7.650	0	0	600	0	0	0
1994	Damfisk	0	6.650	1.500	9.806	18.000	1.100	750	2.670
	Vildfisk	59.000	0	0	0	0	0	0	0
1995	Damfisk	59.000	6.650	1.500	11.520	20.000	1.100	750	2.550
	Vildfisk	0	0	0	0	30.200	0	0	0
1996	Damfisk	59.000	6.650	1.500	14.318	18.100	1.100	750	3.000
	Vildfisk	0	0	0	0	18.700	0	0	0
1997	Damfisk	59.000	6.650	1.500	7.800	11.716	1.100	525	2.950
	Vildfisk	0	0	0	0	15.500	0	0	0
1998	Damfisk	0	0	1.500	0	22.348	1.100	525	2.550
	Vildfisk	0	0	0	0	15.500	0	0	0
I alt	Damfisk	365.000	48.400	11.926	97.389	144.164	12.100	7.625	26.220
	Vildfisk	199.300	14.300	0	0	82.200	0	0	0
Total		564.300	62.700	11.926	97.389	226.364	12.100	7.625	26.220

Tabel 6. Udsætninger af ørred 1988-1998.

Fra 1994 og frem er der blevet udsat større mængder smolt. Det skulle have betydet en større fangst af opgangsfisk, men denne udvikling er udeblevet. Tværtimod er opgangen af havørred blevet mindre over perioden 1988-1998 (Se afsnit om fangststatistik).

Udsætning af Laks

Der er foretaget mindre lakseudsætninger før 1980 men ikke systematisk. Fra 1981 og fremefter blev der udsat laks i Kongeåen. Udsætningerne foregik ikke efter nogen officiel udsætningsplan, men blev dog iværksat i et samarbejde mellem Danmarks Fiskeriundersøgelser, Kongeåudvalget og Ribe Amt. Først fra 1990 blev der foreslået udsætning af laks i udsætningsplanen for Kongeåen. Udsætningerne foregik udelukkende på stryg i Kongeåens hovedløb i modsætning til de første udsætninger der også foregik i tilløbene. De første udsætninger bestod af yngel klækket fra æg importeret fra Norge. Senere blev der klækket og udsat lakseyngel fra Vork dambrug ved Vejle Å og senest er der udsat laks fra Skjern Å og "Brusgård-stammerne" (udenlandske stammer). I tabel 7 fremgår lakseudsætninger ifølge udsætningsplaner fra 1990-1999. Fra 1994 blev Lak-

sehandlingsplanen for de danske laksevandløb iværksat. De samlede lakseudsætninger over perioden 1988-1998 fremgår af tabel 8. På trods af de store udsætninger af laks er der endnu ikke fundet

naturlig produceret lakseyngel i Kongeåen, men der er hvert år siden 1988 blevet fanget nogle få opgangslaks (se afsnit om fangstrapporter).

År	½ års	1-års
1990	50.000	0
1994	0	¹⁾ 50.000
1999	0	20.000

Tabel 7. Udsætningsplaner for laks 1990-1999.

¹⁾ Laksehandlingsplan 1994.

År	½ års	1 års	Smolt	Oprindelse og antal
1988	28.500	0	0	Vork
1989	20.800	0	0	Vork
1990	3.000	11.500	0	Vork (3.000), Brusgård (11.500)
1991	0	13.400	0	Brusgård
1992	0	23.800	0	Brusgård (10.000), Vork (13.800)
1993	0	10.100	0	Brusgård
1994	0	15.000	1.800	Skiern Å (15.000), Brusgård (1.800)
1995	0	50.268	0	Skiern Å (29.000), Brusgård (21.268)
1996	0	49.800	0	Brusgård
1997	2.790	42.500	0	Brusgård (42.500), Skiern Å (2.790)
1998	40.280	29.100	0	Brusgård
Total	95.370	245.468	1.800	

Tabel 8. De faktiske udsætninger af laks 1988-1998.

Udsætning af stalling

Oprindeligt fandtes der en bestand af stalling i Kongeåen. Stallingen omtales i en Provsteberejning fra Malt Herred fra slutningen af 1600-tallet, hvor fiskebestanden blev bekrevet overfor biskoppen i Ribe. Senere er bestanden beskrevet som værende god af statsbiolog Knud Larsen, der i 1941 undersøgte

År	Antal Yngel
1985	2.500
1986	7.000
1987	35.000
1988	60.000
1989	0
1990	3.500
1991	0
1992	0
1993	2.500

Table 9. Udsætning af stallingeyngel.

betanden. Bestanden blev udryddet ved et fenoludslip fra Phønix fabrikken i Vejen i 1963. SSF udsatte i halvfjerdserne 75 stallinger hentet fra Gudenåen. Denne udsætning førte ikke til nogen stallingebestand. Oprindeligt stammer Gudenå bestanden iøvrigt fra ca. 40 stallinger fra Holtum Å, et tilløb til Skjern Å. Først i 1984 blev der på foranledning af Kongeåudvalget lavet et samarbejde med Ribe Amt og Vesteregns Naturfaglige Produktionshøjskole, der sikrede udsætninger af stallingeyngel. Moderfiskene blev igen hentet fra Gudenåen. I 1990 skaffede man moderfisk fra den "ny" bestand i Kongeåen. Igen i 1993 blev der udsat yngel, men denne gang stammede moderfiskerne fra Vidåen (Vidåbestanden var også etableret med fisk fra Gudenåen). Fra 1987 deltog SSF i produktionen af stallingeyngel på Vestkraft. Udsætningen af stallingeyngel fremgår af tabel 9. Udsætningerne har været en succes i Kongeåen, hvor stallingen igen er udbredt i hele vandsystemet. Stallingebestanden har endda været så levedygtig, at der i flere omgange er flyttet moderfisk til Varde Å-systemet. Der findes ikke større biologiske under-

søgelser af stallingebestanden, men i vinteren 1990/91 elfiskede Ribe Amt blandt andet efter stalling i Kongeåens hovedløb. Længdefordelingen af de fangede stallinger er vist i figur 4.

Udsætning af Ål

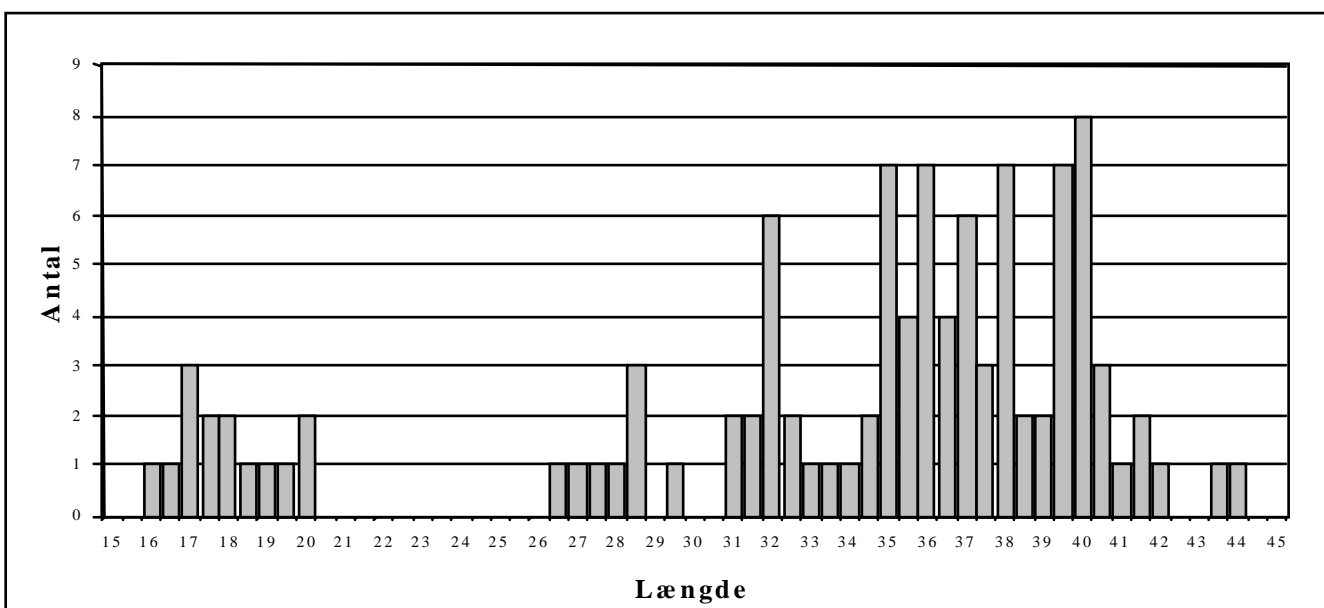
Udsætning af ål er fortaget fra Vejen Å til havslusen af Vadehav Nord (en fritidsfiskerforening). Udsætningerne fremgår af tabel 10.

År	Antal
1993	100.000
1997	78.000
1999	62.000

Tabel 10. Udsætning af ål 1993, 1997 og 1999.

Stallinger hentes i Gudenåen i 1988.

Figur 4. Længdefordeling af stallinger fangede ved elfiskeri i vinteren 1990/1991 (Ribe Amt).

Restaureringsprojekter m.m.

Der er siden 1984 og frem til i dag gennemført en række restaureringer/forbedringer i Kongeåens vandsystem. De fleste projekter har været passageforbedringer for vandrefiskenes omkring dambrug. Samtlige projekter fremgår af *tabel 11*. Af særlig betydning har været anlæggelsen af omløbsstryget

År	Projekt
1984	Modstrømstrappe ved Jedsted Dambrug
1988	Modstrømstrappe ved Knagemølle
1990	Stemmeværk ved Drostrup Dambrug fjernet
1990	Modstrømstrappe ved Vejen Lille Vandmølle Dambrug
1990	Udbedring af modsstrømstrappe ved Nielsbv Dambrug
1991	Gennemgravning af 3 stryg
1991	Okkeranlæg Plovstrup Bæk
1993	Gennemgravning af 3 stryg
1993	2 styrt i Vejen Å ombygget til stenstrvg
1995	Omløb ved Jedsted Dambrug
1997	Kammertrappe/returpumpning v. Foldingbro Dambrug
1997	Stenstrvg ved Vilslev
1997	Stemmeværk fjernet ved Lintrup Dambrug
1998	Omløb ved Vejen Store Vandmølle Dambrug

Tabel 11. Større projekter gennemført i perioden 1984-1998.

ved Jedsted Mølle i 1995. Det har forbedret vandrefiskenes muligheder for at sprede sig opstrøms i vandløbet. Af stor betydning har også været etablering af omløb ved Vejen Store Vandmølle i 1998. Omløbet har givet adgang til store gyde- og opvækstområder i Gesten Å og Drostrup Å, der ikke tidligere var tilgængelig for havørredeme.

Restaureringer foreslået i Handlingsplan for Kongeåen

Siden Kongeåudvalgets udgivelse af "Handlingsplan for Kongeåen" den 1. Juli 1998, er der afholdt møder med følgende kommuner og amter.

- Rødding Kommune og Sønderjyllands Amt.
- Vamdrup og Lunderskov Kommuner og Vejle Amt.
- Vejen Kommune og Ribe Amt.

Vandløbsmyndighederne har været meget positive overfor handlingsplanen og vil gerne samarbejde om gennemførelsen af de fore-

slåede projekter. Kommunerne har som vandløbsmyndighed betinget sig, at lodsejerne er indforståede med projekterne. Mødeme har resulteret i følgende:

- Ribe Amt og Vejen Kommune har udarbejdet flere projektforslag og de første restaureringer forventes gennemført i 1999. Dette kan have stor betydning, da mange af Kongeåens tilløb er beliggende i Vejen Kommune.
- Vamdrup og Lunderskov Kommuner har tilkendegivet, at de vil forestå nogle af de foreslåede projekter og begge kommuner forventer, at udlægge gydegrus i et vandløb i 1999.
- Rødding Kommune, Sønderjyllands Amt og VOSF har holdt møde om et projektforslag til udlægning af gydegrus og fjernelse af et styrt i Skodborg Bæk. Projektet forventes gennemført i 1999.
- Ribe Amt og Sønderjyllands Amt har sammen med Kongeåudvalget holdt møde med Nielsby Dambrug om etablering af et omløbsstryg. Projektet er løbet ind i problemer med EU's harmonikrav, som gælder for lodsejers landbrugsdrift.

På baggrund af handlingsplanen har Strukturdirektoratet i 1998 godkendt en ansøgning om konvertering af udsætningsmidler til vandløbsrestaurering i 1999.

Gruset vendes på stryg i Kongeåen 1993 (se Sportsfiskeren nr. 7/8 1992).
(foto: M. Deacon).

Skælprøver

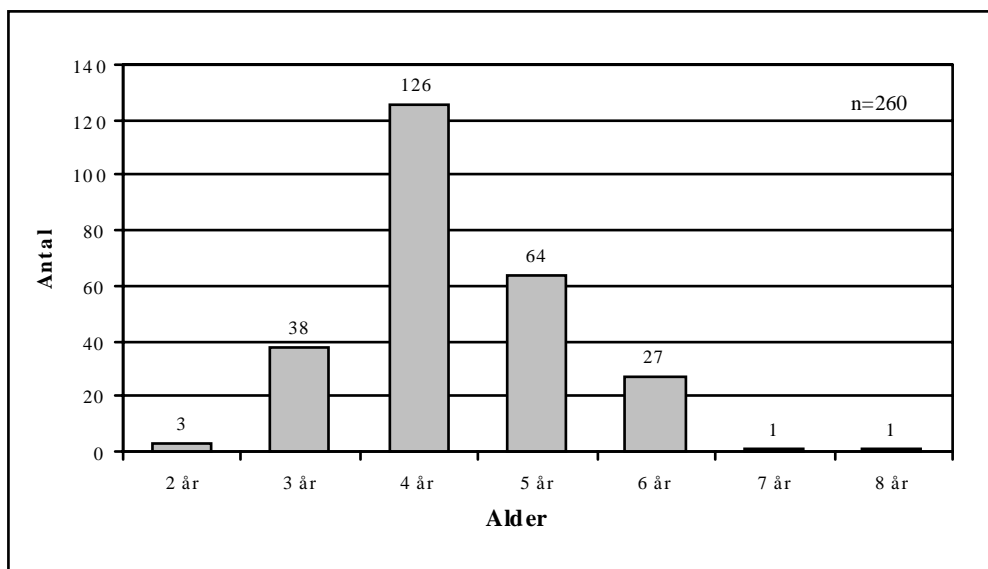
I dette materiale indgår 260 skælprøver fra havørred fanget i 1993, 94 og 95 af SSF's medlemmer. Længt de fleste skælprøver stammer fra opgangsfisk. Der er kun enkelte nedfaldsfisk, grønlandere og ingen overspringere i materialet. Alle fisk er over mindstemålet på 40 cm.

Kønsfordelingen blandt fiskene var 37 % hamner og 63 % hunner. Skælprøvene er aldersbestemt og antal gydninger er registreret for hver fisk. I det følgende vil de væsentligste data blive gengivet.

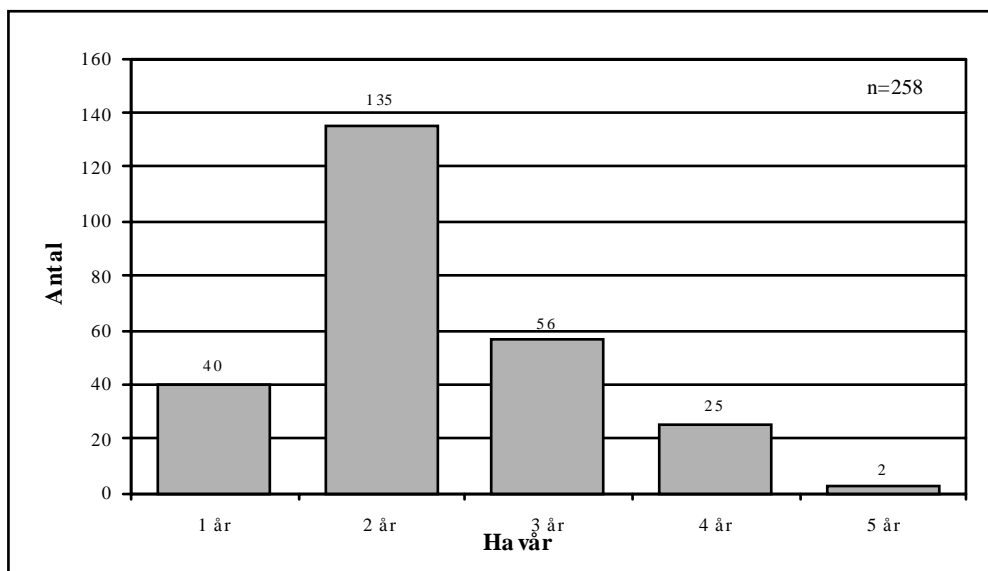
Alder, havophold og gydning

Havørredens alder, antal havår og gydevandring ved fangst fremgår af følgende tre figurer.

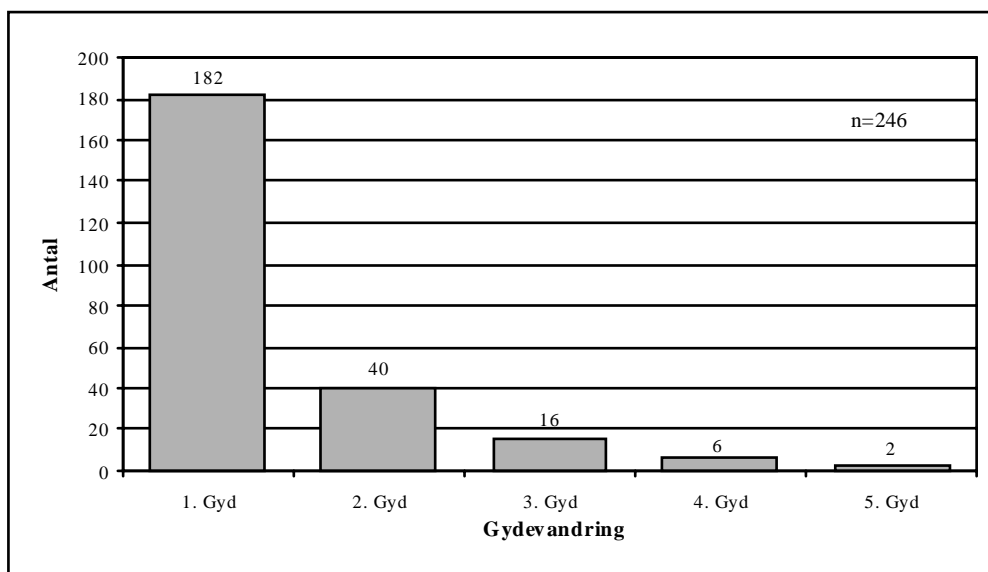
- *Figur 5* viser at ca. halvdelen af de fangne fisk har en alder på fire år og kun få fisk bliver ældre end 6 år. Hovedparten af de fangne fisk har således en alder på 4 eller 5 år.
- *Figur 6* viser at ca. halvdelen af fiskene har tilbragt to år i havet før fangst og kun få fisk når at tilbringe mere end 3 år i havet.
- *Figur 7* viser at 2/3 af de fangne fisk var på deres første gydevandring.

Figur 5. Havørreders alder ved fangst.

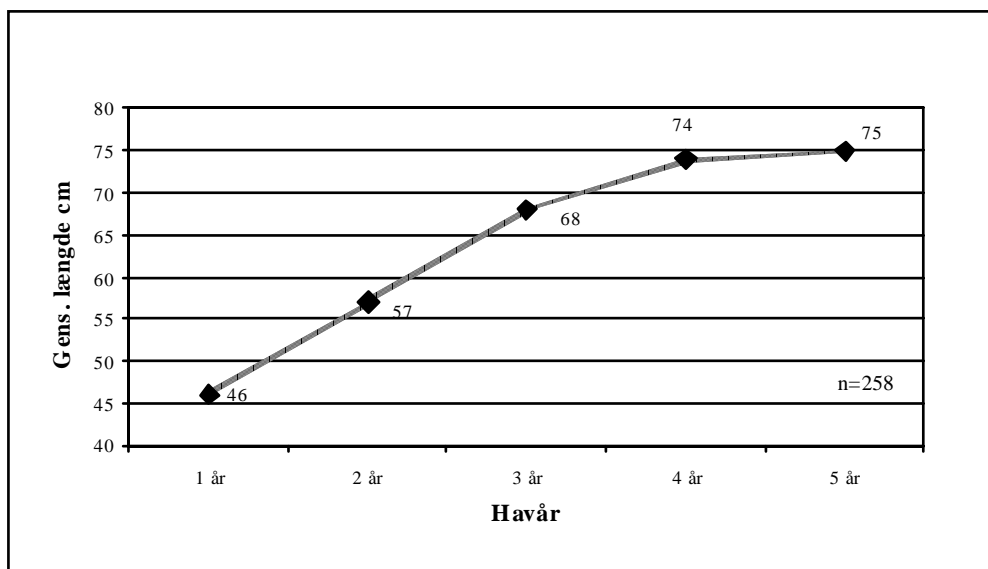
Figur 6. Havørreders antal havår ved fangst.

Figur 7. Fanget på 1. 2. 3. 4. eller 5. gydevandring.

Fiskenes størrelse

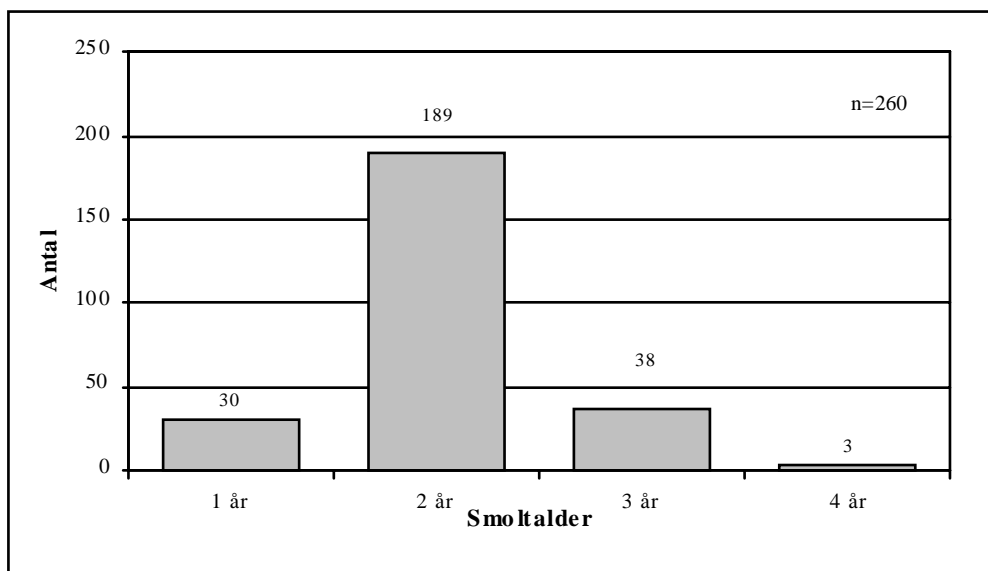
Figur 8 viser fiskenes gennemsnitlige længde i forhold til antal år i havet. Den typiske fisk med to havår har en gennemsnitlig længde på 57 cm. Får den endnu et år i havet kan den nå en gennemsnitlig længde på 68 cm. Det fremgår også at efter det 4. havår aftager væksten markant.

Figur 8. Den gennemsnitlige længde for fisk med op til 5 havår

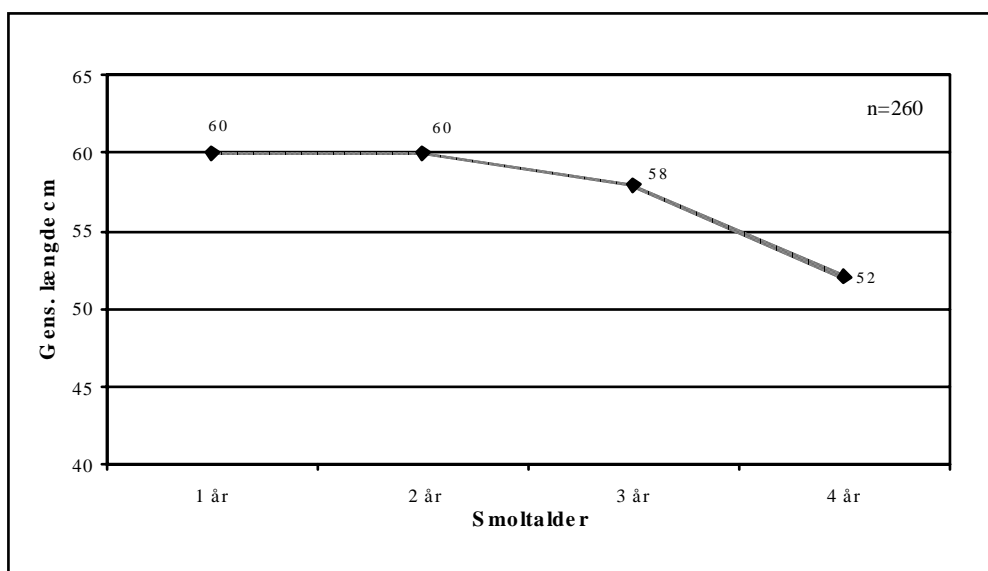
Smoltalder

Figur 9 viser at ørreden fortrinsvis smoltificerer som 2 årig, men også som 1, 3 og 4 årige.

Figur 9. Fangne fisk fordelt efter smoltalder

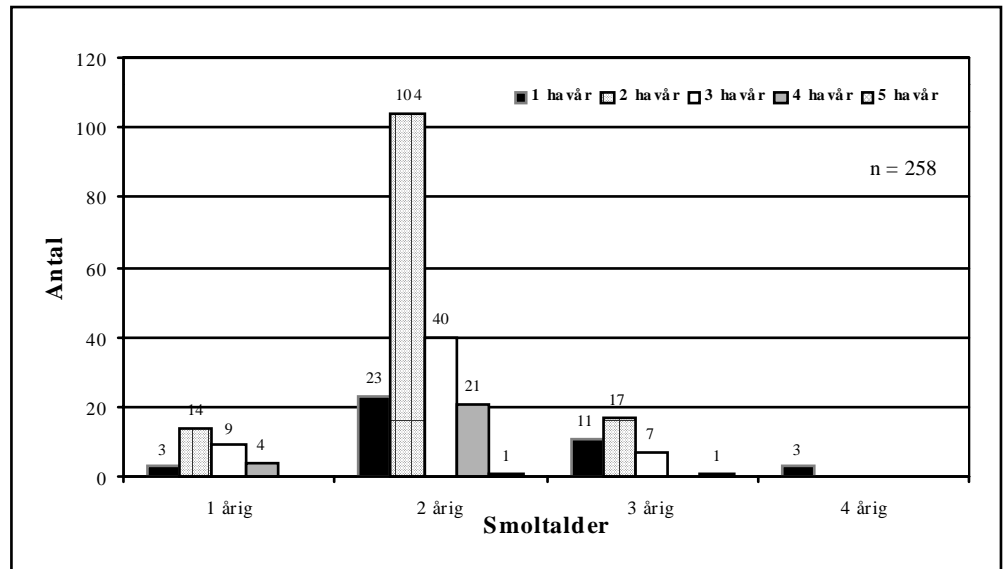
Figur 10 viser fiskenes længde ved fangst fordelt efter smoltalder. Der er ingen forskel på længden af de fangne havørreder der er smoltificeret som 1 eller 2 årige. De fisk der er smoltificeret som 3 og 4 årige har dog en mindre længde ved fangst.

Figur 10. Gennemsnitlig længde ved fangst fordelt efter smoltalder

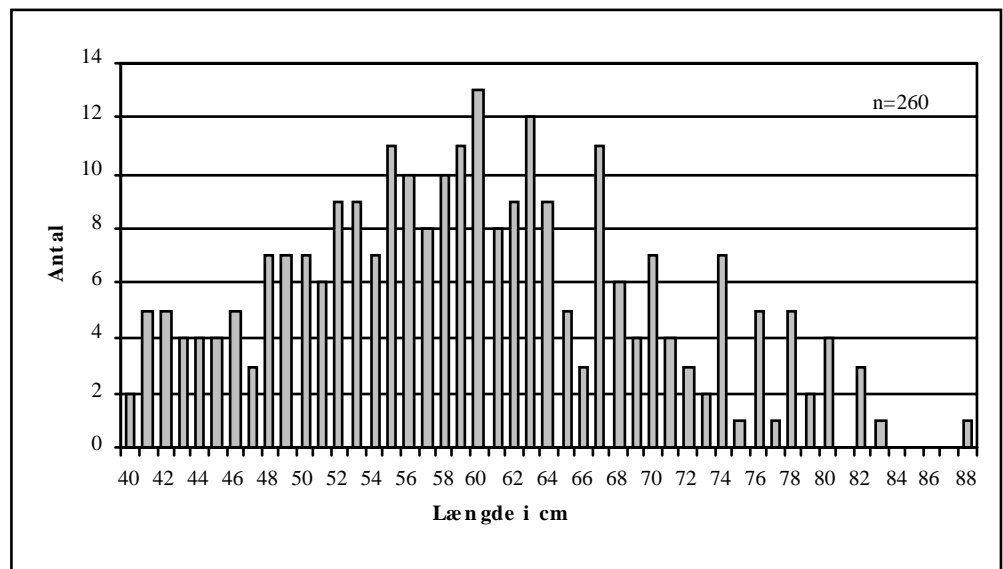
Ophold i havet

Figur 11 viser antal havår før fangst i forhold til smoltificering som 1, 2, 3 eller 4 årige. Uanset smoltalder opholder de fleste fisk sig 2 år i havet. For de fisk der er smoltificeret som etårige er der intet der tyder på, at de har et ekstra år i havet før første gydevandring i forhold fisk med en højere smoltalder.

Figur 11. Antal havår før fangst, fordelt efter smoltalder.

Figur 12 viser fiskenes længdefordeling. Fiskenes gennemsnitslængde er beregnet til 60 centimeter.

Figur 12. Længdefordeling for de undersøgte havørred.

Skælaflæsning

Billedet til højre viser et skæl fra en havørred. Vinterringene er markeret og det fremgår, at der er tale om en fisk med alderen 2.2G. Det betyder, at fisken har tilbragt 2 år i ferskvand før smoltificering og herefter 3 år i havet. Fisken blev fanget i marts måned og målte 60 cm. Fisken har deltaget i gydningen den sidste vinter før fangst.

(foto: F. Sørensen).

Fangststatistik

Der er behandlet fangstrapporter fra 1988 til 1998. Den største del stammer fra SSF og en mindre del fra VOSF. For VOSF er fangstrapporter obligatorisk ifølge foreningens vedtægter. Antallet af indsendte fangstrapporter og medlemstal i SSF fremgår af nedenstående tabel 12. I SSF har mellem 12 % og 41 % af medlemmerne indsendt fangstrapport. Ikke alle

Anton Haulrich fra VOSF med 13½ pounds havørred fra 60'erne.

medlemmer af SSF fisker i Kongeåen og det fremgår ikke af de indsendte fangstrapporter. Fiskesæsonen er fra 16/01-15/11. Antallet af indsendte fangstrapporter og medlemstal i VOSF fremgår af nedenstående tabel 13. I VOSF har mellem 7 % og 32 % af medlemmene indsendt fangstrapport. Fra 1988-1992 var fiskesæsonen 16/01-15/11. Fra 1993-1998 var fiskesæsonen 1/03-15/11.

Havørred

Fangsten af havørred fremgår af tabel 14. Den indberettede fangst var stabil hos SSF fra 1989 og frem til 1993. Det store antal fisk i 1988 var primært grønlændere. De to fisk fanget i 1988 i VOSF er rapporteret til foreningen fra et enkelt medlem. Fra 1994 og frem til 1998 har fangsterne været faldende. Dette hænger ikke

kun sammen med en mindre andel indsendte fangstrapporter, men afspejler sandsynligvis en mindre havørredbestand. Fangsten af grønlændere pr. år fremgår af figur 13. Af figuren fremgår det tydeligt at året 1988 var markant. Den tilsyneladende store bestand af grønlændere i 1988 har ikke medført en særlig stor fangst af opgangshavørred i 1989. Her kunne man have forventet fangst af særlig mange opgangsfisk med 2 havår (se afsnit om skælprøver), men det har ikke været tilfældet. Hvorfor der var så mange grønlændere i 1988 og hvorfor det ikke afspejles i fangst af opgangsfisk i 1989 kan ikke forklares (se også Sportsfiskeren nr. 6, 1992). Ser man på fordelingen af havørredfangster over årets måneder fra 1988-1996 og efter størrelsesgruppe fremkommer resultatet som vist på figur 14. Der indgår i alt 6.580 havørred i opgørelsen. Fangsten af havørred i størrelsesgruppen 40-49 cm dominerer især i januar, februar og marts. Dette hænger sammen med, at der fanges en del grønlændere i disse måneder. Havørred i størrelsen 50-69 cm dominerer fra juni til oktober. At der ikke forekommer flere havørred i denne størrelsesgruppe i årets første tre måneder må skyldes, at der genudsættes nedfaldsfisk. Havørred større end 70 cm forekommer kun sjældent, men fanges jævnt fra juni til oktober. På figur 15 er fangst- og størrelsesfordelingen, op- og nedstrøms Jedsted Mølle i 1998 vist. På trods af omløbet ved Jedsted Mølle fanges der stadig flest havørred nedstrøms Jedsted Mølle. Kun 24 % af samtlige fisk er fanget opstrøms Jedsted Mølle. Tilsyneladende er en større andel af de mindre havørred fanget opstrøms Jedsted Mølle end det er tilfældet for de større havørred. I sæsonen 1998 var der generelt en god vandføring i omløbet i længere perioder.

År	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Medlemmer	2648	2842	2390	2238	2087	1996	2020	2099	2120	2020	1854
Fangstrapporter	530	330	551	915	696	719	637	618	557	Ingen	252
Indsendelses %	20%	12%	23%	41%	33%	36%	32%	29%	26%	0	14%

Tabel 12. Indsendte fangstrapporter og medlemstal i SSF 1988-1998.

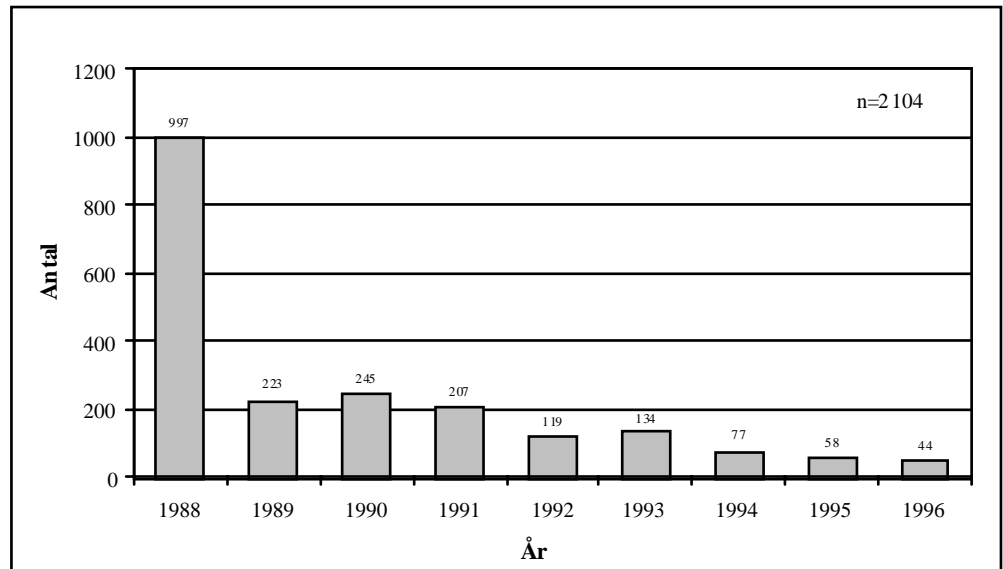
År	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Medlemmer	141	144	133	129	?	138	147	169	175	175	152
Fangstrapporter	ingen	10	17	16	16	44	46	50	49	?	17
Indsendelses %	Ingen	7%	13%	12%	?	32%	31%	30%	27%	?	11%

Tabel 13. Indsendte fangstrapporter og medlemstal i VOSF 1988-1998.

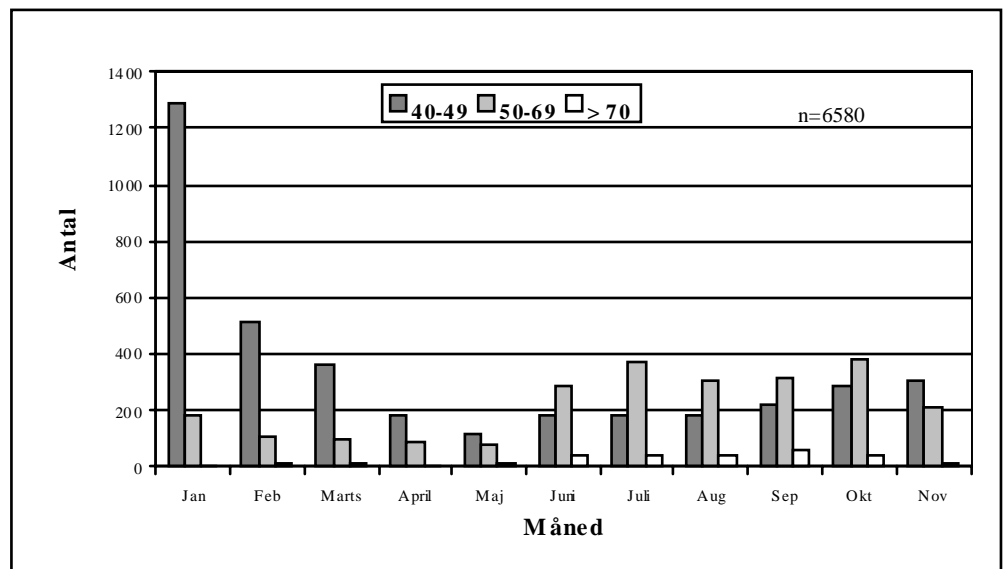
År	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
SSF	1757	747	844	686	609	682	398	348	205	?	139
VOSF	2	1	6	4	0	0	0	1	0	0	1

Tabel 14. Fangst af havørred i SSF's og VOSF's fiskevand i 1988-1998.

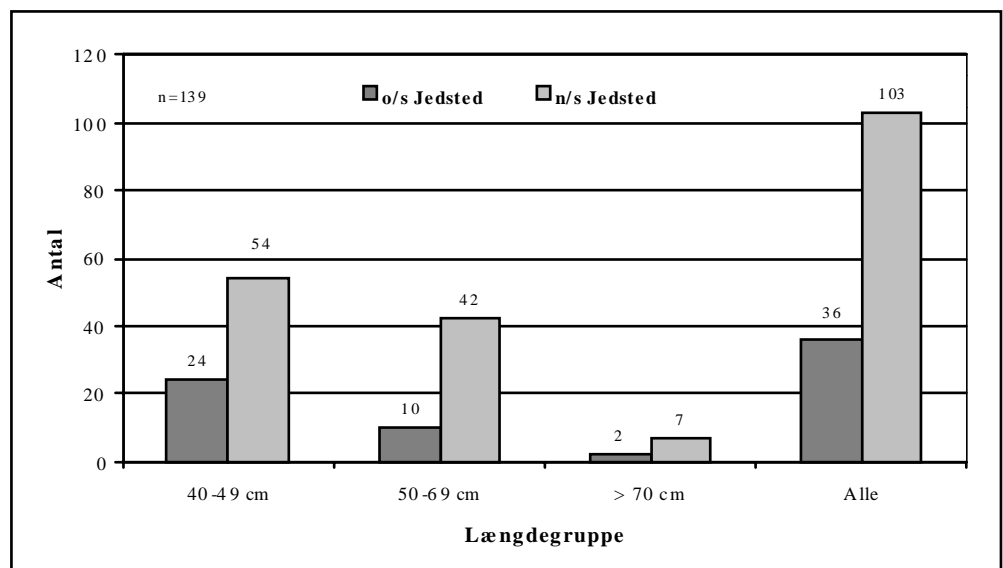
Figur 13. Fangst af grønlændere 1988-1996 (fisk < 50 cm fanget januar til marts).

Figur 14. Fangstfordeling over fiskesæsonen 1988-1996.

Figur 15. Fangst- og størrelsesfordeling for havørred fanget op- og nedstrøms Jedsted Mølle 1998.

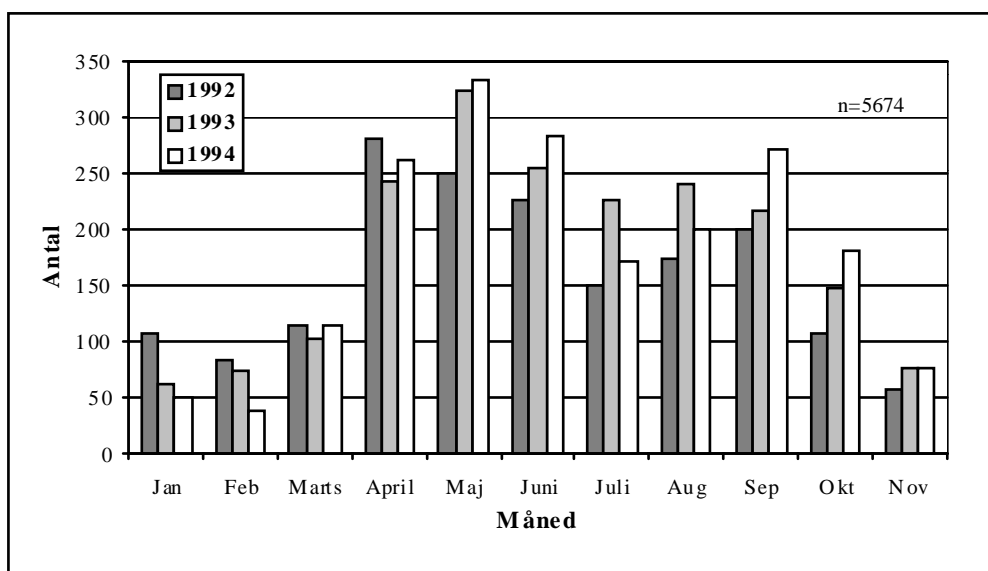
Laks

Fangsten af laks fremgår af *tabel 15*. Fangst af laks har været bedst i 1993, men de store udsætninger fra 1995 og frem, har endnu ikke givet anledning til øgede fangster. På VOSF's vand er der kun kendskab til fangst af en enkelt laks.

Bækørred

Tabel 16 angiver fangsten af bækørred i SSF og VOSF. Bækørred fanget i SSF's vand fra 1991-1997 er ikke nødvendigvis hjemtaget. Det er fiskene fanget i SSF i 1998 og fiskene

fanget i VOSF's vand. De fangede bækørred er en blanding af vildfisk og udsatte fangstmodne bækørred. Fangsten af bækørred over årets måneder er forsøgt vist ved at sammenlægge SSF's data fra 1992 til 1994. I alt er der i de tre år fanget 5.674 bækørred. Fordelingen fremgår af *figur 16*. Figuren viser at der særligt i april, maj og juni, samt i september fanges flest bækørred. Fangsterne er betydelige mindre i januar, februar og november. Der er formentlig flere årsager til denne fordeling over året, men udsætninger og fisketryk har blandt andet indflydelse.

Figur 16. Fangst af bækørred i 1992, 93 og 94 fordelt på måneder.

Stalling

Fangst af stalling er angivet i *tabel 17*. Som det fremgår hjemtages der ikke særligt mange stillinger pr. år (Stillinger fanget før 1991 er ikke hjemtaget). Desværre findes der ikke tidligere tal fra SSF der kan beskrive udviklingen i fiskeriet. Tallene fra VOSF er baseret på for få fangstrapporter til at fortælle noget om udviklingen i fiskeriet.

Regnbueørred

Fangst af regnbueørred fremgår af *tabel 18*. Regnbueørreden findes p.g.a. de mange udslip fra dambrugene i Kongeåen.

År	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Laks SSF	38	19	20	12	33	69	18	11	11	?	17
Laks VOSF	?	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0

Tabel 15. Fangst af laks i SSF og VOSF 1988 - 1998.

År	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Bækørred SSF	?	?	?	2358	1740	1923	1971	?	?	?	526
Bækørred VOSF	?	73	151	>100	63	78	40	78	36	44	47

Tabel 16. Fangst af bækørred i SSF's og VOSF's vande i 1988 - 1998.

År	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Stalling SSF	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	72
Stalling VOSF	?	8	12	22	41	7	29	14	12	2	3

Tabel 17. Fangst af stalling i SSF's og VOSF's vande i 1988 - 1998.

År	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Regnbue SSF	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	239
Regnbue VOSF	?	?	20	?	10	?	4	6	2	?	8

Tabel 18. Fangst af regnbueørred i SSF og VOSF 1988 - 1998.

Fisketryk på Kongeåen

For at vurdere udviklingen i fisketrykket ved Kongeåen kan man se på salg af fiskekort og medlemstal i de to foreninger. For VOSF foreligger data i *tabel 19*. Hos VOSF er fisketrykket faldet hvis man alene kigger på antal solgte dagkort. Faldet i dagkortsalget kan tilskrives flere ting som f.eks. stigninger i dagkortsprisen, medfiskeret for SSF fra 1994, åbning af foreningen for nye medlemmer og tilbagegang i fiskeriet. Fra 1997 har medlemmer af VOSF kunnet fiske gratis i Vejen kommune's del af Vejen Å. VOSF sælger årskort til dette stykke. Ud over de solgte årskort er fiskeriet gratis for børn og unge under 16 år. Salget af årskort fremgår af *tabel 20*. (1998 er inkl. gratis kort til børn og unge). Hos SSF sælges forskellige korttyper. Et fiskekort til Kongeåen gælder også til SSF's fiskevand i Sneum Å. De solgte kort afspejler derfor ikke kun fisketrykket i Kongeåen. Ifølge SSF har kortsalget ligget stabilt i perioden 1993 til 1997. I 1998 var der et mindre fald i de solgte kort. SSF's kortsalg og medlemstal fremgår af *tabel 21*.

År	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Solgte årskort	92	78	55	36	35	23
Solgte dagkort	1424	1267	1292	1076	1006	888
Medlemstal VOSF	138	147	169	175	175	152

Tabel 19. Solgte dag og årskort til VOSF's fiskevand.

År	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Solgte årskort	?	158	198	152	135	227

Tabel 20. Solgte årskort i Vejen kommune's del af Vejen Å.

År	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Solgte kort	5054	5425	?	?	?	?
Medlemstal SSF	1996	2020	2099	2120	2020	1854

Tabel 21. Solgte kort til SSF's fiskevand.

Præmierfiskeri 1994 nedenfor Jedsted mølle (foto: Jørn Nielsen).

Gydning

I vinteren 1990/91 og 1991/92 optalte Michael Deacon fra VOSF gydegravninger i Kongeåens vandsystem. På nær enkelte vandløb i Vamdrup og Lunderskov kommune blev alle vandløb hvor der kunne forekomme havørredgydning gennemvandet. På daværende tidspunkt var vandløbene opstrøms Vejen Store Vandmølle ikke tilgængelig for havørreder på gydevandring. Derfor er vandløbene ikke undersøgt. I 1996 blev der i forbindelse med vadehavsundersøgelsen registreret og opmålt den samlede grusforekomst i Kongeåens hovedløb og de B1- og B2-målsatte tilløb. Alle disse data fremgår af tabel 22. Der er registreret 30.311 m² grusbund i de vandløb, der også er undersøgt for gydegravninger i vinteren 1990/91 og 1991/92. De 13.248 m² grus er fundet i vandløb under 4 meters bredde og de resterende 17.063 m² er fundet i "hovedløbet" og større tilløb. Grusopmålingen gør det muligt at opgøre antallet af gydegravninger pr. 100 m² grusbund. Der er registreret fra 0 og op til 9,5 gydegravninger pr. 100 m² grusbund. I gennemsnit er der fundet 1,5 gravninger pr. 100 m² i de to år. Til sammenligning er der i Kollindsund vandsystem i Østjylland registreret op til 20 gydegravninger pr. 100 m² og i gennemsnit 8 gravninger pr. 100 m². Sammenligningen viser at det fundne antal gydegravninger i Kongeåen i forhold til grusmængden er meget ringe. Gruskvaliteten er ge-

nerelt ringe og lider især under en for stor indlejring af sand. Skønsmæssigt vurderes det at 2/3 dele af grusarealet i Kongeåen er umiddelbart uegnet som gydeområde. En tilsvarende undersøgelse i Kollindsund vandsystem viste, at kun 1/3 af det totale grusareal var uegnet til gydning. Der er altså formentlig særlige problemer med sandindlejring i Kongeåens grusområder. Antal gydegravninger pr. arealenhed kan bruges til i fremtiden, at følge udviklingen i gydebestanden og eventuelt sætte en række mål for de enkelte gydevandløb. Det er også muligt, at lave en række modelberegninger på en forventet bestandsstørrelse og udviklingen i denne.

Registrering af gydebanker.
(foto: F. Sørensen).

Bestandsberegning

I 1991 er der lavet en bestandsberegning på grundlag af de optalte gydegravninger, lystfiskerfangster og fangst af moderfisk. Opgangen i 1990 blev beregnet til mellem 1.278-1.845 havørreder.

Vandløb	Små (<50cm.)		Store (>50cm.)		Opmålt grusforekomst i m ²	Gydegravninger pr. 100 m ²	
	1990	1991	1990	1991		1990	1991
Knudebæk	1	2	0	0	423	0,2	0,5
Vandløb i Royed Lille Andst	1	1	0	0	43	2,3	2,3
Vandløb i Lille Andst	8	10	10	10	252	7,1	7,9
Skodborg Bæk	7	2	7	3	339	4,1	1,5
Skudstrup Bæk	5	3	7	3	277	4,3	2,2
Bastrup Bæk	0	2	0	0	100	0	2
Vamdrup Å	0	2	0	0	2080	0	0,1
Andst Å	0	0	6	1	210	2,9	0,5
Vejen Å	0	4	49	45	795	6,2	6,2
Gamst Å	6	4	0	0	979	0,6	0,4
Mølbæk	0	3	0	0	252	0	1,2
Mølbæk (nedstrøms Sønderkov Mølle) dam	0	22	0	16	400	0	9,5
Kannebæk	2	14	0	2	1600	0,1	1
Lintrup Bæk	2	0	0	0	1836	0,1	0
Mejlby Bæk	0	0	0	0	348	0	0
Tobøl Bæk	0	0	0	1	558	0	0,2
A 8	0	2	0	0	0	?	?
Nielsby Møllerende/Lervad Sorrid Bæk	0	0	0	0	370	0	0
Kongeå ved Vamdrup	100	72	20	28	1941	6,2	5,2
Fra sammenløb Vamdrup Å/Kongeå til Vandmøllegården	0	2	0	3	1450	0	0,3
Fra Vandmøllegården til sammenløb af Kongeå/Andst Å	0	6	13	20	4905	0,3	0,5
Knagemølle til Kongeåens Dambrug	15	34	27	49	4045	1	2,1
Kongeåens Dambrug til Nielsby Dambrug	10	4	0	12	3200	0,3	0,5
Nielsby Dambrug til Jedsted Mølle Dambrug	28	19	154	17	3908	4,7	0,9
Total	185	208	293	210	30311	1,6	1,4

Tabel 22. Optælling af gydegravninger i 1990/91 og 91/92, samt grusforekomst opmålt i 1996. Der er skelnet mellem små og store gydegravninger.

Overlevelse af ørredæg

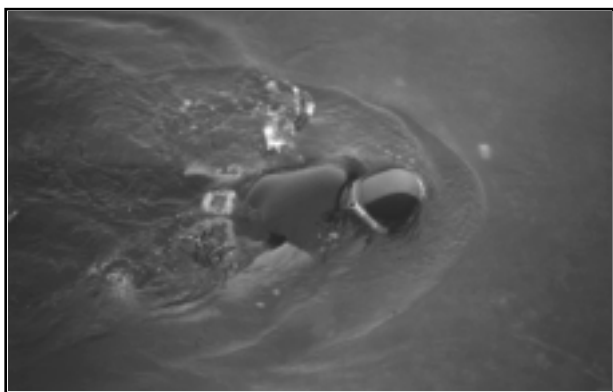
Fiskeribiolog Henrik R. Kristiansen har her beskrevet et forsøg med udlægning af ørredæg på stryg i Kongeåen i 1993/94.

Fysiske problemer på gydepladserne

Det er velkendt at der transporteres sand og jord m.m. gennem vandløb, som kan aflejres på laksefiskenes gydepladser. Det kan medføre at de nedgravede befrugtede ørredæg dør inden klækningen. Derved bliver aflejring et problem, der kan have stor betydning for den naturlige rekruttering af laksefisk. I vinteren 1993/94 blev der iværksat et pilotforsøg der skulle teste en metode til opgørelse af ægoverlevelse.

Foreløbigt forsøg i Kongeå 1993/94

Der blev fremstillet 20 beholdere på Odense Universitet med plads til 64 æg i hver. Æggene placeredes individuelt i adskilte rum, så der var fuldt styr på positionen af hvert æg før og efter forsøget. Et uventet plastiknet sørger for at eventuelle klækkende larver ikke kan undslippe. Sydvestjydsk Sportsfiskerforening havde elfisket havørred som var opbevaret på Jedsted Mølle Dambrug. Under afstrygningen af æg og sæd blev en delprøve udtaget til forsøget, mens resten kom i klækkeriet til foreningens opdræt. Delprøven af de nystrøgne æg blev befrugtet og holdt vandfri indtil æggebeholderne kom i vandet. Herefter blev æggene transporteret fra dambrug og til de valgte stationer længere opstrøms. Da grønæg kan udgøre en meget kraftig smittekilde blev Veterinærdirektoratet kontaktet umiddelbart inden overflytningen for at sikre at der ikke var udbrudt sygdomme i dambrug på strækningen fra Jedsted Mølle og opstrøms til stationerne. Æggebeholderne blev udlagt ved dykning med ABC snorkeldykkerudstyr. Halvdelen af beholderne blev brugt på en uberørt kontrolstrækning opstrøms Frihedsbroen. Den anden halvdel blev brugt på en forsøgsstrækning, hvor Ribe Amt havde vendt gruset grundigt.

Udlægning af beholder med ørredæg, Kongeåen 1993.
(foto: H. Kristiansen).

Udstyr til projektet "overlevelse af ørredæg".
(foto:H. Kristiansen).

Æggene blev forsigtigt lagt i beholderne. Herefter blev der udvalgt 10 positioner på hver strækning, hvor beholderne blev gravet 7-8 cm ned ved at bruge en håndskovl. Til hver beholder var der fastgjort en 1/2 m lang gul nummereret plastikstrimmel. De fleste strimler kunne ses fra land. Beholderne blev lagt ud 28. november 1993 ved en vandtemperatur på 3 grader. Dagtemperaturen blev målt 36 gange i løbet af klækningsperioden på 73 dage, heraf blev der seks gange målt minimummaksimum temperatur. Temperaturen varierede mellem 2 og 7 grader med et gennemsnit på 3,8 grader. Beholderne blev taget op igen 9. februar efter ca. 275 daggrader.

Resultater og konklusion.

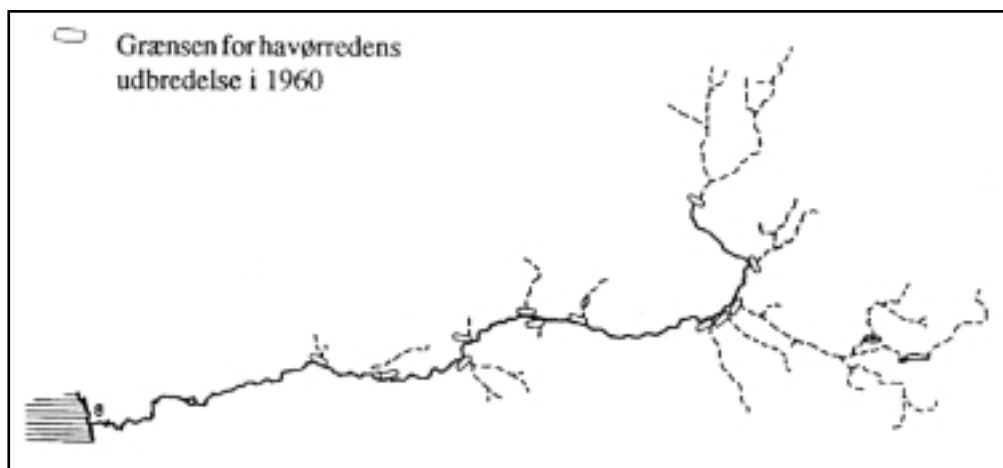
Resultatet viste at langt de fleste æg (98%) var døde. De fleste steder lå der et tæt lag aflejret materiale ovenpå beholderne. I klækkeriet var der klækket ca. 90% af æggene, så den høje dødelighed tilskrives aflejringen. Et forsøg som dette må på ingen måde overfortolkes, men er et led i en udvikling af et koncept, der kan bruges som supplement i undersøgelser af laksefiskenes rekruttering, især når der er fokus på materialetransport og aflejring.

AQUALIFE

Biologisk Rådgivning om Vandmiljø og Fiskeri
v/Henrik Rosendahl Kristiansen
Hostrupvænget 104, 2Th
DK-9500 Hobro
Tlf +45-96 57 07 07

Lidt om havørredens udbredelse i Kongeåen

Fra en af Statsbiolog Knud Larsens udgivelser gengives følgende afsnit "Havørredopgang 1900 til 1960 i Kongeåen":

Kongeå: I 1898-99 blev der "vistnok" fanget 2.000 kg havørreder og laks i Kongeåen. Herefter findes der ikke oplysninger om fangst igen før 1907,

Kongeåen ved Lille Andst 1927.

da der opgives fanget 190 kg. Men frem til 1954 oplyses derefter om fangst hvert år med undtagelse af 1910 og uden mængdeangivelse for årene 1935 og 1938. For årene 1914-1925 angives fangsterne der svinger mellem 55 og 570 kg. årligt, at være gjort i ørred springet ved Jedsted mølle 6,5 km. fra åens udløb. For de første 12 dage af januar måned 1934 og 1935 opgives således ved lystfiskeri fanget henholdsvis 27 og 92 "grønlændere" og 6 og 10 udlegede fisk. Et betydeligt lystfiskeri har dog også fundet - og finder stadig - sted i åen. I sammen årgang af bladet opgives yderligere de månedlige fangster ved lystfiskeri i åen i 1936, angivet i styktal. (Fangsteme er her vist i figur 17.)

År	Fangst i Kg
1945	280
1946	360
1947	380
1948	2090
1949	1850
1950	2080
1951	2210
1952	2324
1953	1565
1954	1990

Tabel 23. Fangst for 10 - året 1945-1954.

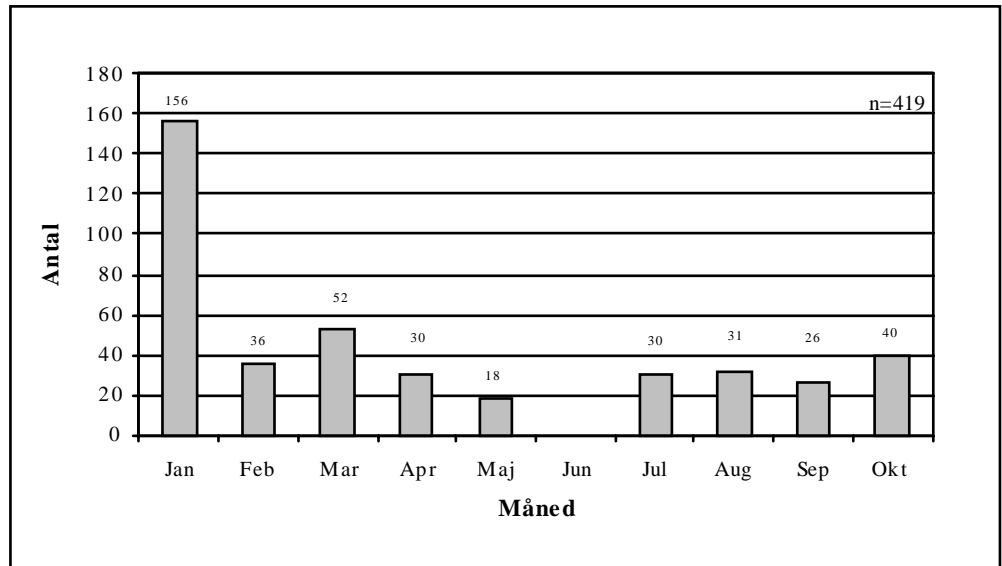
Endelig oplyser formanden for lystfiskernes forening, at medlemmerne de første 3 måneder af 1937 fangede ca. 400 havørreder i åen, heraf ca. 25 mellem 4 og 9 kg.

For 10-året 1945-1954 er endelig angivet fanget følgende mængder havørreder i Kongeåen (tabel 23):

Uden tvivl finder den største del af fangsten sted på strækningen neden for Jedsted mølle, ved hvilken opgangen er stærkt hæmmet, oprindeligt ved mangel af en fisketrappe og senere ved beskeden - om overhovedet nogen - virkning af primitive trappekonstruktioner, hvortil vandafgivelsen tilmed hævdes at være for lille. Kun ved stor vandføring og deraf følgende afgivelse af frivand ved møllen skulle nogle fisk have mulighed for at passere via frislusen.

De fisk, der har haft mulighed for at passere Jedsted mølle, trækker i hovedløbet op til omkring Foldingbro ved mindre vandføringer, men op til Knagemølle ved større. Denne kan let passeres, idet der ikke må stemmes alle ugens dage. Fra udløbet af Vejen å ca. 1 km. oven for Knagemølle standser videre opgang i hovedløbet, idet dette videre opefter er svært forurennet. De sidste par år før 1960 er der heller ikke set havørreder ved Knagemølle, mens der tidligere sås enkelte. Det menes at skyldes forurening fra Vejen, der nu og da har givet anledning til fiskedrab i Vejen å. Ved Knagemølle ses slamaflejringer i åen, men hvorvidt de hidrører fra Vamdrup eller Vejen kan selvsagt ikke afgøres. Forureningen fra Vejen synes dog at være i aftagen. - Gyddning finder tilsyneladende (se senere om tilløbene) kun sted i hovedløbet, nemlig ved Foldingbro, ved Nielsby og ved Villebøl. - Den samlede opgangsstrækning i hovedløbet med Vejen ås udløb som øvre grænse skulle herefter være 39 km. I nederste højresidige tilløb ved Plovstrup finder opgang ikke sted, da

vandløbet kun har sandbund og er noget okkerforurenat. Ej heller i Tobøl bæk søger ørreder op, da bækken er svært okkerbelastet. Det samme gælder tilløbet ved Nielsbygård. Derimod er Kannebæk ren og huser en bestand af stationære (eller udsatte) ørreder på omkring et halvt hundrede individer pr. 100 m². Havørred ses derimod aldrig i bækken. Tilsvarende gælder Maltbæk, hvor bækørrederne kan blive på indtil 1/2 kg. Om Vejen Å oplyses endelig, at der blev fanget en havørred på 3 kg ved Vejen Store Vandmølle 1957 og at der er set adskillige efter stor vandføring mellem jul og nytår 1959. Åen ses således at være på vej til at genvinde sit tidligere ry som ørredvand, hvorfor grænsen for opgang sættes ved vandmøllen. I Vejen Å's tilløb Lilleå er bunden blød og uegnet for

Figur 17. Fangst af havørred i Kongeåen pr. måned i 1936.

gydning og havørred er aldrig set i den. Fra Lilleå's tilløb Mølbæk kendes kun forekomster af bækørreder.

I Kongeåens nederste venstresidige tilløb Lintrup bæk er trods ihærdig fiskeri ikke konstateret forekomst af havørred, hvorimod bækken huser en god bestand af stationære (eller udsatte) ørreder. Tilløbet fra Dover er for en del rørlagt og iøvrigt svært forurenat. Skodborg bæk havde tidligere en god bestand af bækørred, men er nu forurenat fra Skodborg og nu som tidligere uden opgang. Tilsvarende gælder for Skudstrup bæk, hvor en tidligere stor bestand af bækørred nu er fortrængt af forurening. Om opgang af havørred har her ikke været tale.

I forhold til dengang fanges de fleste havørred stadig nedstrøms Jedsted Mølle. Generelt er der sket en markant forbedring af vandkvaliteten i hele vandsystemet. De seneste års etablering af fiskepassager ved Jedsted Mølle, Lintrup Bæk og Vejen Store Vandmølle har øget havørredens udbredelse i vandsystemet.

Hedager med en flot laks fra 1930'erne. Fisken blev fanget nedenfor Jedsted Mølle.

Laksefiskene og fiskeriet i vadehavsområdet

I årene 1994-1997 undersøgte Danmarks Fiskeriundersøgelse i samarbejde med Sønderjyllands og Ribe Amter de store vadehavsvandløb deriblandt Kongeåen. I tabel 24 og 25 er gengivet undersøgelsens resultater for udtrækket af henholdsvis laks- og havørredsmolt, samt opgangen af havørred i 1994.

Smoltudtræk Ørred

Det beregnede udtræk på mellem 789 og 961 ørredsmolt virker usandsynligt lille. Smoltudtrækket i 1994 bør mindst bestå af udsatte yngel (59.000 stk.) og ½ års fisk (8.650 stk.) fra 1992, samt hvad der måtte være af naturligt producerede smolt. Den beregnede smoltudvandring må i det lys betegnes som værende for lille. Vadehavsundersøgelsen kan ikke forklare det lille smoltudtræk, men man observerede under undersøgelsen usædvanligt mange syge smolt med sår og skimmel.

Smoltudtræk Laks

Den beregnede udvandring på mellem 35 og 61 laksesmolt i 1994 er begrænset, og burde være større da der i 1993 blev udsat 10.000 stk. 1 års laks. En del heraf ville deltage i smoltudtrækket i 1994.

Opgang Havørred

Den beregnede opgang af kønsmodne fisk passer meget godt til de beregninger bragt i VOSF's medlemsblad i 1991, der er foretaget på baggrund af optælling af gydegravninger i Kongeåen vinteren 1990/91 (se afsnit om gydning).

Ørred			Laks		
min.	middel	max.	min.	middel	max.
789	866	961	35	44	61

Tabel 24. Den beregnede smoltudvandring for laks og ørred i 1994.

Ørred		
min.	middel	max.
524	1.277	2.096

Tabel 25. Den beregnede opgang af havørred i 1994.

Ruse til fangst af udtrækkende smolt under vadehavsundersøgelsen indenfor Kongeåslusen. (foto: Jørn Nielsen).

KORT OVER KONGEÅENS VANDSYSTEM 1999

- DABBERG MED KANDBETRÆKKE
- ☆ DABBERG MED ONLØB
- ★ DABBERG MED HØJSTROMS FISKETRAPPE
- ▲ DABBERG EREN FISKEPASSAGE
- OPSTÆNING EREN FISKEPASSAGE
- OPSTÆNING MED FISKEPASSAGE

